АНОТАЦІЯ

Коперсак Д.В. Спеціальне досудове розслідування кримінальних правопорушень. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» – Одеський державний університет Міністерства внутрішніх справ України, Одеса, 2021.

У дисертації на основі дослідження комплексу питань, що виникають під час спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, сформульовані наукові положення та одержані результати, що у сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання в галузі кримінального процесу й містить практичні рекомендації щодо збирання доказів у кримінальних провадженнях зазначеної категорії. Дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства України.

Досліджено історію розвитку кримінального процесуального права при спеціальному досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень в Україні та за її межами. Вітчизняний досвід нормативного регулювання спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Розроблено наукові основи наукового визначення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень в умовах нового кримінального процесуального законодавства.

Акцентовано наукову позицію стосовно характеристики норм, які визначають підстави, порядок та особливості здійснення спеціального досудового розслідування, як нової процедури інституту досудового розслідування. Зазначено, що структурно ця процедура складається з норм, які залежно від специфіки предмета нормативного регулювання, об’єднуються у дві групи – метанорми і субстанційні норми.

Встановлена юридична природа та сутність спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень; визначені поняття та місце спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень у системі досудового розслідування; досліджене генезис використання спеціального досудового розслідування на теренах України та досвід застосування спеціального досудового розслідування в країнах Європи, Великої Британії та США.

Досліджені: права учасників спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень; порядок призначення та здійснення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень; особливості клопотання про призначення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, визначені види та зміст рішень спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень і правові наслідки проведення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень та практика їх застосування.

Констатовано поліаспектне функціональне призначення процедури спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень, оскільки вона зумовлює: 1) забезпечення правового регулювання кримінальних процесуальних правовідносин і досягнення завдань кримінального провадження в умовах відсутності підозрюваного; 2) установлення гарантій дотримання прав людини, попри певні відступи від загальної кримінальної процесуальної форми; 3) сприяння невідворотності покарання. Водночас, наголошено, що сучасна нормативна модель спеціального (заочного) досудового розслідування кримінальних правопорушень потребує суттєвого доопрацювання, яке слід спрямувати на: 1) повноту нормативного врегулювання; 2) приведення окремих положень у відповідність з Конституцією України та міжнародно-правових актів; 3) усунення суперечностей, асиметричності нормативного забезпечення,

невиправданої термінологічної полісемії, а також забезпечення єдності нормативного регулювання на рівні КПК.

З огляду на те, що для дослідження сутності спеціального (заочного) досудового розслідування вихідним положенням є характеристика термінів «спеціальний», «заочний», автором розглянуто доктринальні підходи до його розуміння. Аргументовано, що незважаючи на численні наукові розробки із зазначеного питання в різних галузях права, на сьогодні бракує єдності позицій науковців щодо термінологічного тлумачення і змістовного наповнення категорії «спеціальний», «заочний». На підставі синтезу наявних нині поглядів і з урахуванням особливостей предмета дослідження запропоновано авторський підхід до визначення цих понять.

Досліджено сучасну нормативну модель спеціального (заочного) досудового розслідування, що міститься у главі 24^1 КПК, в аспекті виправданості законодавчого підходу до встановлення єдиних правил при відсутності підозрюваного. Зроблено висновок, що такий підхід законодавця є найбільш оптимальним, оскільки враховує потенційно негативні впливи різної ґенези, уніфікує кримінальну процесуальну форму, створює правове підґрунтя, яке, за умови його вдосконалення, здатне: 1) забезпечити ефективне здійснення досудового розслідування й досягнення завдань кримінального провадження; 2) забезпечити права, свободи й законні інтереси осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності.

Здійснено аналіз низки питань, що викликають труднощі теоретичного і прикладного характеру, в тому числі в аспекті умисної відсутності підозрюваного, його повідомлення та виклик, оголошення у розшук. Підтримується висловлена у кримінальній процесуальній доктрині позиція науковців і практичних працівників щодо необхідності створення єдиної системи інформування про проведення спеціального (заочного) досудового розслідування щодо особи. Акцентується увага на необхідності належного нормування кримінальних процесуальних правовідносин, пов’язаних із оскарженням прийнятих рішень при спеціальному (заочному)

досудовому розслідуванні, спеціальному (заочному) судовому розгляді. Запропоновано теоретичну модель упорядкування вказаних суспільних відносин.

На підставі проведеного дослідження, з урахуванням правозастосовної практики, сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства у частині здійснення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень в Україні та зроблено наступні висновки:

1) Спеціальне досудове розслідування це виняткова процедура, яка має диференційовану форму;

2) До структурних елементів норм, які регулюють спеціальне досудове розслідування відносяться метанорми і субстанційні норми;

3) Відсутність підозрюваного при проведені спеціального досудового розслідування допускається при дотримані обов'язкових гарантій;

4) Здійснення спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень забезпечує: а) невідворотність притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення; б) компенсації завданих збитків потерпілому та реалізація права на правосуддя; в) скорочення строку розслідування та наближення моменту здійснення судового розгляду до часу скоєння злочину; г) реалізацію права на цивільний позов у рамках кримінального провадження; ґ) виконання вимоги розгляду кримінального провадження у розумні строки; д) виключення ситуації спливу строку позовної давності;

5) Надано пропозиції щодо вдосконалення інформування відсутнього підозрюваного (через інтернет ресурси, соціальні мережі, месседжери, по номеру телефону);

6) Запропоновано створити єдиний державний електронний реєстр сповіщення по кримінальним провадженням;

7) Досліджено алгоритм оголошення у міжнародний розшук;

8) Розглянуто процес оскарження вироку ухваленому після проведення процедури СДРКП;

9) Запропоновано для публікації повідомлення про підозру використовувати електроні сайти, соціальні мережі, месенджери, канали зв'язку, інтернет ресурси, якими користується підозрюваний;

10) Запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 184 КПК України; п.п. 2 п. 20^1 Розділу XI «Перехідних положень» КПК України; доповнити ст. 314 КПК України, частиною 6.

Ключові слова: кримінальний процесуальний кодекс, кримінальне провадження, розслідування, спеціальне досудове розслідування, заочне розслідування, процесуальні рішення, правові наслідки спеціального досудового розслідування.

SUMMARY

Kopersak D.V. Special Pre-Trial Investigation of Criminal Offenses. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript. - The dissertation submitted to Odesa State University of Internal Affairs for a degree of PhD in Law in the specialty 081 «Law», Odesa, 2021.

In the dissertation on the basis of research of a complex of the questions arising during special pre-trial investigation of criminal offenses, scientific positions are formulated and results which in total are directed on the decision of an important scientific task in the field of criminal procedure are formulated and contains practical recommendations on gathering of proofs in criminal proceedings. The dissertation is one of the first in Ukraine complex monographic research of theoretical and practical problems of special pre-trial investigation of criminal offenses taking into account a modern condition of the criminal procedural legislation. This research defines the concept of special pre-trial investigation of criminal offenses, highlights the place of special pre-trial investigation.

The history of the development of criminal procedural law in a special pre-trial investigation of criminal offenses in Ukraine and abroad is studied. Domestic experience of normative regulation of special pre-trial investigation of criminal offenses. It is proved that a special pre-trial investigation of criminal offenses originates from Ancient Rome. On the territory of modern Ukraine, mentions of a special investigation are available in the times of Kievan Rus. A special pre-trial investigation in the times of the Ukrainian SSR and in the times of independent Ukraine was studied. It is noted that the potential of the modern regulatory model of the special pre-trial investigation of criminal offenses procedure is significantly reduced by incompleteness of legal regulation, its flight by originality, lack of systemic and mutually consistent provisions, which significantly reduces the quality of legal regulation and, as a consequence, efficiency of criminal investigation. The work defines that in modern conditions the priority law-making direction of criminal procedural policy should be the creation of an effective

normative model of special pre-trial investigation of criminal offenses, by improving the existing norms and developing new ones aimed at the completeness of normative regulation. The methodology of special pre-trial investigation of criminal offenses in the conditions of the new criminal procedural legislation is developed. The scientific position on the characteristics of the norms that determine the grounds, procedure and features of the special pre-trial investigation as a new procedure of the pre-trial investigation institute is emphasized. We noted that structurally this procedure consists of norms, which, depending on the specifics of the subject of regulation, are combined into two groups - metanorms and substance norms. The legal nature and essence of the special pre-trial investigation of criminal offenses is established, the application of the special pre-trial investigation in the countries of Europe, Great Britain and the USA is considered. It is determined that in some European countries a pre-trial investigation in the absence of a suspect is called a special (Italy, France, Switzerland), and in other European countries such an investigation is called in absentia (Bulgaria, Belarus). We researched the next: the rights of participants in a special pre-trial investigation of criminal offenses; the procedure for appointing and conducting a special pre-trial investigation of criminal offenses; features of the petition for the appointment of a special pre-trial investigation of criminal offenses and the implementation of a special pre-trial investigation of criminal offenses, certain types and content of decisions of a special pre-trial investigation of criminal offenses and the legal consequences of special pre-trial investigation of criminal offenses. The signs of a special pre-trial investigation of criminal offenses are determined, which include: 1) the person has the status of a suspect in the commission of a crime; 2) the specified person must hide from the bodies of investigation and court; 3) the purpose of evading criminal liability for the crime committed by her; 4) they must be declared wanted; 5) the qualification of the committed crime in accordance with the norms of the CPC allows the conduct of special pre-trial investigation of criminal offenses. The field of aspectual functional purpose of the procedure of special pre-trial investigation of criminal offenses is

stated, as it determines: 1) ensuring legal regulation of criminal procedural legal relations and achievement of tasks of criminal proceedings in the absence of the suspect; 2) establishment of guarantees of observance of human rights, despite certain deviations from the general criminal procedural form; 3) promoting the inevitability of punishment. At the same time, it is emphasized that the modern normative model of special (in absentia) pre-trial investigation of criminal offenses needs significant refinement, which should be aimed at: 1) completeness of normative regulation; 2) bringing certain provisions in line with the Constitution of Ukraine and international legal acts; 3) elimination of contradictions, asymmetry of normative provision, unjustified terminological polysemy, as well as ensuring the unity of normative regulation at the level of the CPC. Given that to study the essence of a special pre-trial investigation, the starting point is the characteristics of the terms "special", "in absentia", the author considers doctrinal approaches to its understanding. It is argued that despite the numerous scientific developments on this issue in various fields of law, today there is a lack of unity of positions of scholars on the terminological interpretation and content of the category "special", "in absentia". On the basis of synthesis of available views and taking into account features of a subject of research the author's approach to definition of these concepts is offered. The modern normative model of special pre-trial investigation, contained in Chapter 24^1 of the CPC, in the aspect of justification of the legislative approach to the establishment of uniform rules in the absence of a suspect is studied. It is concluded that this approach of the legislator is the most optimal, as it takes into account potentially negative influences of different genesis, unifies the criminal procedural form, creates a legal basis that, if improved, can: 1) ensure effective pre-trial investigation and achieve criminal proceedings; 2) ensure the rights, freedoms and legitimate interests of persons who are prosecuted. An analysis of a number of issues that cause difficulties of a theoretical and applied nature, including in the aspect of the intentional absence of the suspect, his message and summons, wanted. The position of scientists and practitioners expressed in the criminal procedural doctrine on the need to create a unified system

of informing about the conduct of special (in absentia) pre-trial investigation of a person is supported. Emphasis is placed on the need for proper settlement of criminal procedural legal relations related to appeals against decisions made during a special (in absentia) pre-trial investigation, special (in absentia) trial. The theoretical model of ordering of the specified public relations is offered. The grounds for conducting a special pre-trial investigation have been identified, the main of which are non-appearance and evasion from the pre-trial investigation bodies and the court, and the qualification of the crime.

On the basis of the conducted research, taking into account law enforcement practice, scientifically substantiated proposals on improvement of the criminal procedural legislation concerning implementation of special pre-judicial investigation of criminal offenses in Ukraine are formulated and the following conclusions are made:

1) A special pre-trial investigation is an exceptional procedure that has a differentiated form;

2) The structural elements of the norms governing the special pre-trial investigation include methanorms and substantive norms;

3) The absence of the suspect during the special pre-trial investigation is allowed subject to mandatory guarantees;

4) The implementation of a special pre-trial investigation of criminal offenses ensures: a) the inevitability of criminal prosecution for committing a criminal offense; b) compensation for damages to the victim and realization of the right to justice; c) reduction of the term of investigation and approaching the moment of trial to the time of the crime; d) realization of the right to a civil claim within the framework of criminal proceedings; e) fulfillment of the requirement to consider criminal proceedings within a reasonable time; e) exclusion of the situation of expiration of the statute of limitations;

5) Proposals were made to improve the information of the missing suspect (via Internet resources, social networks, messengers, by phone);

6) It is proposed to create a single state electronic register of notifications in criminal proceedings;

7) The algorithm of the announcement on the international wanted list is investigated;

8) The process of appealing the verdict passed after the SDRCP procedure is considered;

9) It is proposed to use electronic sites, social networks, messengers, communication channels, Internet resources used by the suspect to publish a report of suspicion;

10) It is proposed to amend Part 2 of Art. 184 of the Criminal Procedure Code of Ukraine; p.p. 2 item 201 of Section XI "Transitional Provisions" of the CPC of Ukraine; to supplement Art. 314 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, part 6.

Key words: criminal proceedings, pre-trial investigation, special pre-trial investigation, investigation in absentia, procedural decisions, legal consequences of special criminal proceedings.